

Het gezin, zijn vrouw, lasten op tingen en weinig berekenen- oop op een euren uit er met z'n uite is en e huisraad moete het elpers een landszeden nvenschen arts, Klaus eenzaam-

rw-gekome- n hier deif leurstelling welwillend- milie. (Dit at Bodil, aaf, tegen len armen, laar Klaus zijn steun, lus pakken het werk

de velerlei n: gebrek overdadig- le behoefte het gemis troogte als storm en

Doch ze zelf spant niet meer norgen tot hoop. En ernemende te krijgen ichelroede r om een ater weg- de dingen Heel mooi ling dezer ar sterken reigt weg leven. De ars liefde, i, die hen g zijn ge- en indruk

levenshou- sten strijd. randewijn e toch al ngen, die daardoor niet mel en vech- ven kent, en eigen-

aren. Jens ater, die werklast arm en t op verre chap van ikelap en k van het de proost door den akt, heeft

ech haren kinderen 635, toen Nicolaas, 7 als die- stigen, in rtig jaren gepreekt, ht gewor- van 1679, rlevenden Paulus en gebracht ien zijne ar Enge- n hij tot werd nog in profes- ter word tie, welk e. Hij is in 1667, chtig het de deze: k. Dwaas ogenblik Christen.

deze Klaus haat gezworen en zijn ondergang aan-gezegd. Deze gevreesde ellendeling doet alles, wat hij kan, om Klaus te benadeelen, ontrooft hem zijn aandeel in het winterwerk aan het duin (de eenige winterverdienste van de duinbewoners) brengt schade toe aan zijn gewas, aan zijn bezit, legt het herhaaldelijk aan op Klaus' leven. Vooral spitst hij zich hierop toe, als hij op een donkeren avond Klaus is aangevallen, maar deze, sterker en nuchter, hem tegen den grond heeft geslagen.

Klaus gaat intusschen rustig zijn gang, zeker van zijn zaak in het bewustzijn, dat God met hem is en Gods regering gaat ook over de kuiperijen van den duinvoogd. En Bodil, de zachte, en toch zoo sterke, steunt hem met haar liefde en haar niet minder groot vertrouwen. In den barren winter van een der volgende jaren, als de huizen be-graven liggen onder de sneeuw en de ruiten in de verwarmde kamer niet ontdooien, als de armoede en de honger nippen gaan in de schamele duin-hutjes, winnen Klaus en Bodil door hun doortastend helpen aller liefde en achting — maar dat spant de haat van den duinvoogd te feller. En alleen doordat Klokke Hanne, een arme, versmide vrouw, die een der wellust-slachtoffers is van den tyran, Klaus waarschuwt, gelukt het boos beramen tegen hem niet.

Dan komt het zoet moment der wraak voor den Proost, als in den volgenden zomer door het on-weer Klaus' hoeve afbrandt. De Proost weet hem onder de verdenking te brengen van brandstichting en, omdat Klaus niets zeggen kan van de oorzaak (hij sliep in de schuur, toen de bliksem insloeg) en geen enkele getuige aanwezig was, wordt hij naar de gevangenis gebracht. In z'n eenzame cel strijdt Klaus een zwaren zielestrijd, maar hij blijft op God vertrouwen. Hem de vergelding overlatend. En die vergelding komt, na twee volle maanden, als blijkt, dat de Proost schuldig is aan bloed-schande. Dan wordt hij in arrest gesteld en, na een verschrikkelijk tooneel voor de rechtbank, op-gesloten; terzelfder tijd blijkt uit een toeristenver-haal in de krant, dat men van zee uit, den bliksem heeft zien inslaan in de Tophus-hoeve. Klaus wordt nu in vrijheid gesteld. Nog volgen angstige dagen, als bekend wordt, dat de duinvoogd is uitgebroken en rondzwerft. Maar weldra wordt hij dood ge-vonden, gebleven in een delirium-aanval als hij weer bovenmate gedronken heeft. Samen met zijn dochter, wier dood hij veroorzaakt heeft, wordt hij in het duin begraven. Klaus en Bodil, die de stervende dochter hebben verzorgd, regelen alles, wat voor deze begrafenis noodig is.

Het slot van 't boek is het fleurig tooneel van verworven zegen en bekroonden ijver.

Zoo is in hoofdtrekken de inhoud van dezen roman.

Gevat in de gewone omlijsting van het Skan-dinavisch verhaal, de breede schildering van de verhouding van natuurkracht en mensch, sterk van nitbeelding en op vele punten spannend van actie, heeft het boek weer al de elementen, die deze literatuur haar aantrekkelijkheid geven. Klaus Bjerg en zijn vrouw Bodil zijn van die vaste karakters, in hun strijden en zwoegen sterk en vertrouwend, in hun lijden en dragen sympathiek. En in Peter den duinvoogd is belichaamd al de ruwe hartstochtelijkheid, die spanning brengt in het verhaal van den strijd. Naast dezen staan tal van figuren, als de oude Anders, Klokke Hanne, Tine Toet e.d., die karakteristiek zijn in hun omgeving en kleur brengen in het geheele tafereel.

Nu kan men met zeker recht wijzen op zwakke plekken in de samenstelling van den roman: toe-valligheden moeten b.v. nogal eens dienst doen als verbindende schakels; Klaus en Bodil zijn wel wat al te „mooi“, de omstandigheden vaak te zeer „in elkaar gezet“, het tooneel van de begrafenis is onnatuurlijk, enz. Maar het gaat in deze Skan-dinavische boeken veel meer om de typeering van

Maar hij had ook al zooveel verdriet gehad. Negen jaar te voren was de andere zoon, Daniël, nau-welijks dertig jaren oud, eveneens gestorven, een niet minder begaafde en veel belovende jonge man dan zijn broeder. Ook hij was reeds acht jaren hoogleeraar in de geneeskunde en de filosofie, en een sterke steun voor zijn vader in diens strijd tegen Descartes. Deze slag trof Voetius zeer zwaar, te meer daar de tijdsomstandigheden in 1660, zoo-als wij later nog zullen zien, voor hem zeer ongunstig waren, en het weinig scheelde of hij was uit Utrecht gebannen. En toch droeg hij ook dit verlies met gelatenheid, en had hij de kracht om, toen hij ds Gentman enkele oogenblikken na Daniël's overlijden in het sterfhuis ontmoette, dezen, met nog betraande oogen, te verzoeken bij Burgemees-teren aan te dringen om zijnen zoon „een goed nestel, een professor van de oude filosofie“ tot opvolger te geven: „toonende“ — zoo zeide Gentman later in de lijkrede, die hij over Voetius heeft gehouden — „dat hem de welstant van kerk en school meer ter herten ginck, als het subijt verlies van soo een lieven soone“. „Ick beken“, voegde hij er aan toe, „ick stond verstelt over soo een kloekmoedige standvastigheid“.

Bij al dit leed was het voor de grootouders een troost, dat zij Johannes, den oudsten zoon van

menschen en dingen, dan om het verhaal zelf en alszoodanig is deze roman voortreffelijk.

Wat betreft het godsdienstig element, de sfeer daarvan is uiteraard anders dan de onze en de opvatting geheel methodistisch, maar, gezien alweer in het kader der Skandinavische literatuur, is het goed.

Een enkele passage uit Proost Peters' geschie-denissen maakt de lectuur van dezen roman voor te jonge menschen ongeschikt, maar als geheel kunnen wij dezen roman zonder bezwaar ter lezing aanbevelen.

C. T.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

Soemba.

De zending op Soemba mag onze aandacht vra-gen, nu 1 Jan. 1927 het 25 jaar geleden zal zijn, dat deze arbeid werd overgedragen aan de kerken van Groningen, Drente en Overijsel.

Te meer trekt Soemba onze opmerkzaamheid, nu van de hand van Ds D. K. Wielenga een hand-boek verscheen in de bekende serie „Onze Zen-dingsvelden“, uitgave van den Zendingstudie Raad.

Zoo een, dan was Ds D. K. Wielenga de aange-wezen persoon, om dit handboek te schrijven. Hij toch heeft het pionierswerk, om onder de Soem-baneezen zelf ingang te vinden, verricht. Wel was onderscheidene jaren te voren met name door Ds de Bruyn en Ds Pos onder de Savoeneezen gear-beid, die aan de kust op dit eiland wonen in Kam-baniroe en Melolo; en deze arbeid was waarlijk niet zonder zegen gebleven. Doch van meêst aan, toen onze kerken deze zending voor haar rekening namen, stond als doel voor oogen, om het Soem-baneesche yolk zelf te benaderen en te winnen voor het Koninkrijk Gods.

Trouwens, ook Ds Pos streefde hiernaar. En het smartte hem zeer, dat hij dit doel niet kon be-reiken. Verschillende omstandigheden stonden hem daarbij in den weg. Vooral was het een vergissing gebleken, dat de Savoeneesche Christenen de brug zouden vormen tot de Soembaneezen; integendeel, omdat de zendelingen Pos en de Bruyn werkten onder de Savoeneezen, keerden de Soembaneezen zich van hen af.

Soemba behoort tot de kleine Soenda-eilanden. Het is ruim zoo groot als half Nederland, en telt slechts 120.000 inwoners! Bijzonder merkwaardig is het niet; alleen de paardenfokkerij heeft het bekend gemaakt. Immers, het Soembaparaad heeft in Ned.-Indië zijns gelijke niet! Het is een volbloed paard, klein, want het is niet veel grooter dan een pony, sierlijk van bouw en vurig van temperament, en ook buitengewoon sterk en schier onvermoeibaar. De paarden zijn in handen van slechts enkelen, n.l. van de vorsten van het land; deze zijn toch de bezitters van de uitgestrekte weilanden. Het is opmerkelijk, wat deze paardenfokkerij heeft ver-oorzaakt; het land in het Oosten is dor en kaal; men kan uren achtereen over de vlakten en heuvels rijden, zonder een boom te vinden. Er groeit alleen gras. Doch dit gras is het voedsel van het Soem-baneesche paard.

In West-Soemba is de natuur heel anders. Daar wordt dan ook de landbouw beoefend. De bevol-king is hier dichter, maar armer en minder „gecul-tiveerd“, om dat woord eens te gebruiken; de men-schen dragen er nog vaak kleeding van boomschors, en dat zoo zuinig, dat zij bijna ongekleed gaan.

Soemba was in vroeger jaren aan de willekeur der vorsten overgeleverd, die een despotisch be-wind uitoefenden en elkander gedurig beoorloog-den. In den breedte wordt in het boek hierover gesproken, en nagegaan, hoe er eindelijk orde in den chaos kwam. Het is de eer van generaal Van Heutz, die in 1906 aan het bewind kwam in Indië, aan den meer dan droeven toestand een einde te hebben gemaakt. Luitenant Rijnders was de

den overleden Paulus, in 1674 eveneens tot hoog-leeraar in de rechtsgeleerdheid aan Utrechts hooge-school zagen optreden; in het volgende jaar mocht Voetius, voor de laatste maal rector magnificus, de eerste promotie onder zijn kleinzoon bijwonen. Het is deze Johannes, die later, als professor te Leiden, een Europeeschen naam heeft verworven.

Van Voetius' echtgenoot weten wij overigens helaas zeer weinig. Dat zij als predikantsvrouw geëerd was, blijkt uit het feit, dat, toen het gezin uit Heusden naar Utrecht verhuisde, de stedelijke regering haar bij het verlaten der stad een ge-schenk van f120,— aanbood „soo in 't respecte van haer achtbaerheyt als van haer eerwaerden man“. In Utrecht zal zij een druk leven hebben gehad. Voetius woonde in de Poelenburghsteeg — thans de verbrede Voetiusstraat, waar hij twee naast elkander gelegen huizen had gekocht, vermoedelijk ook met het oog op zijne omvangrijke bibliotheek. Een groot financier was hij niet; ds Gentman zegt van hem, dat hij „seer prodigael (d.i. te gul) in aelmoessen“ was en best alles had kunnen weggeven. Hij gaf vaak zonder be-hoorlijk onderzoek en stond bij de bedelaars goet aangeschreven! Ook menig arm student werd door hem ondersteund. En zoo moest Deliana, „syne seer wyse huysvrouwe“, wel toezien dat de huishouding

uitvoerder van zijn wil. Toen hij in 1912 Soemba verliet, heerschte er orde en vrede in het land. En in het volgend jaar kon het militair gezag door civiel gezag worden vervangen.

Dat dit echter niet uitsluit, dat er minder aan-gename verrassingen kunnen gebeuren, blijkt hier-uit, dat eenige maanden geleden een overval plaats vond, waarbij verscheidene dooden vielen.

Breed en buitengewoon interessant is het derde hoofdstuk over den godsdienst. De opschriften der onderdeelen: Katoada Pindoe, Katoada Langoe Pa-raing, Katoada Roe Kawindoe, doen op het eerste gezicht vreemd aan, maar het wordt spoedig dui-delijk gemaakt wat dit alles beteekent; en men krijgt diep medelijden met den armen Soembanees, die alleszins gelijk als godsdienstiger is, en toch God niet kent.

De opmerking: „Gevoel van schuld voor een verkeerde daad heeft men eigenlijk niet; het zijn de gevolgen van een daad, welke iemand tot schuld erkennen dwingen“, doet onmiddellijk gevoelen, hoe uiterst moeilijk het is, onder zulke menschen te arbeiden; hoe zal men hun schuldbewustzijn bijbrengen, hun leeren wat zonde is?

„Onbegrepen gaat Jezus' verzoenend lijden aan den Soembanees voorbij, want hij kent geen per-soonlijk schuldgevoel. En de schuld, die hem aan-leeft, kan langs magischen weg worden weggenom-men, zoodat hij geen behoefte heeft aan een per-soonlijken Heiland“. Daarom zal de prediking onder deze heidenen moeten beginnen met de verkondig-ing van een God, die alles schiep en regeert, een wet gaf en overtreding van die wet acht zonde tegen Hemzelf te zijn. Ja, Ds Wielenga verklaart, dat de begrippen van zonde en genade eerst langs den weg van het Evangelie tot klaarheid zullen komen: „niet de kennis van zonde en schuld brengt tot Jezus, maar Jezus de Verlosser brengt tot bewustzijn van zonde en ellende. Wanneer de Soembanees dien Jezus heeft leeren kennen, wordt hij verlost van zijn vrees voor zielen en geesten. En hij, die eertijds in duisternis was, zal dan als een kind des lichts wandelen in nieuwigheid des levens“.

Dit leert het boek in hoofdstuk 4 v.v.

Eerst wordt de oude zendingsgeschiedenis ver-haalt, van 1877—1890.

De arbeid is vanuit het eiland Savoe begonnen. Daar was, door de bemoeiingen van resident Esser het Evangelie gebracht, eerst door een onderwijzer uit Ambon, daarna door Teffer, zendeling van het Ned. Zendinggenootschap. Op aandrang der re-gering waren verscheidene Savoeneezen zich gaan vestigen op Soemba; onder hen waren Christenen, die verzorging behoefden. Zoo ontstonden er zelfs twee gemeenten van Christen-Savoeneezen, n.l. te Melolo en te Kambaniroe. En in 1877 werden deze twee gemeenten door zendeling Teffer met een Ambonschen voorganger voorzien. Hiermede vangt de arbeid op Soemba aan.

Het gaat niet aan hier een overzicht van deze zendelingsgeschiedenis te geven. Ds Wielenga is in zijn boek zelf niet altijd volledig, en hij zal daar-voor zijn redenen hebben gehad. Over zendeling van Alphen kon ook niet alles worden gezegd; maar het doet weldadig aan te lezen, dat zijn ontslag, hetwelk een droeve bladzij in Soemba's zending-s-historie is, toch later verklaard werd, cervol te zijn geweest, terwijl hem een jaarlijksch pensioen werd aangeboden. Dit was in 1893.

In 1889 was de zending op Soemba geheel in handen gekomen van de toenmalig Chr. Ger. Kerk, daar het Ned. Zendel. Gen. zijn werk onder de beide Savoeneesche gemeenten aan deze kerk had overgegeven.

Zendeling van Alphen bleef toen alleen voor alles staan. In 1890 kwam echter zendeling Pos, en in 1892 zendeling de Bruyn; en hiermee vangt de tweede periode aan, die eindigde met 1902, toen de arbeid werd overgedaan aan de Gerel. Kerken der drie provincies, bovengenoemd.

in stand kon blijven: zij hield dan ook kostgangers, zoowel jongens, die nog de lagere school bezochten, als studenten, en hare dochters moesten hard voort. In een der vele tegen haren magerichte pam-fletten wordt haar ten kwade geduid, dat zij het kostgeld ook gedurende de vacantes liet betalen! In elk geval toonde zij zich in staat den hoedel bij elkaar te houden.

Wij kunnen ons voorstellen; dat het den echtge-nooten, die zoovele jaren elkander tot steun waren geweest, zwaar viel, toen eindelijk de ure van het scheiden geslagen was. Deliana week niet van Voetius' laatste ziekbed, en hij kon haar ook niet missen. „Moeder, waar blijf je toch!“ riep hij toen zij in die dagen eens ter kerke was geweest. En hij troostte haar in hare droefheid: „uw maker is uw man, de Heere der heirscharen, die u tot nu toe aangenomen en geleid heeft, die zal u altijd verder bij de hand nemen, totdat ook gij, uwe taak vervuld hebbende, door Hem zult opgenomen worden waar wij tezamen met den Heere zullen zijn.“ Die taak zou nog drie jaren duren: den 19den October 1679 is Deliana van Diest begraven.

JOH. C. BREEN